

5775

Uphray

Uphray

h' h' h' h' h' h'

Y. D. L. H.
1921.

291.89

U. 52

504

104

ԳԻՆ 5 ՂԾ.

Յ. ԱՄԻՐԵՆՑ

ՀԻ ՀԻ ՀԻ, ՀԱ ՀԱ ՀԱ

ԵՐԳԻԾԱԿՄԻ ՊԱՏԿԵՐԻԵՐ
Բ ՊՐԱԿ

Կ'ուզէ՞ք երկար ապրիլ.
ԿԱՐԴԱՅԷՔ ՁԻՍ.

ԿԱՐԵՒՐ ՁԵԿՈՅՑ

Կարգադէ տուա՞ր ընթերցողը կամ ըն-
թերցողուհին անհրաժեշտօրէն պէտք է
աջ ձեռքը սրտին դնէ. որպէս զի չհար-
կադրուի մտրիկ... խնդալին.

Տպագրութիւն Լ. Տրատտորիոյ

Մ. Լ. Տ. Տ. Տ. Տ. Տ. Տ.

1914

3. ԱՄԻՐԵՆՑ

ՄԻՆԵՄԱ ՀԻ ՀԻ ՀԻ, ՀԱ ՀԱ ՀԱ

ԼՐԳԻԾԱԿԱՆ ՑՕՂՈՒԱԾԱՇԱՐԲ

Է.

ՔՕԼԵՐԱՑԱԿԱՆ

ՄԻԹԻՆԿ ԳԻՆԵՏԱՆ ՄԷՁ

ԲԱՆԱԹՕՍ ԱԿՆՑԻ ԿՈՉՄՈՍ ԱՂԱ

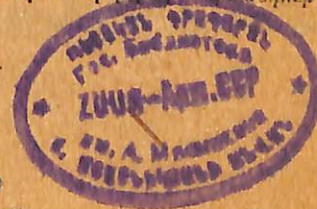
ՆԵՐԿԱՅՆԵՐ, Կեաւաւացի, Ակնցի, Տիւրիկցի, Թեփրսաղցի, Վա-
նեցի, և Արաքկիւրցի:

Շարաթ իրիկուն է, մէկը սովորական այն շարաթ իրիկուննե-
րէն որ խրաքանչիւր քրիստոնեայ թաղի մէջ ընդհանրապէս եռուզեւ
մը ոգևորութիւն մը կը բերէ իր հետ: Գում դարուի մէջ ենք:

Սրճարանները սովորական օրերէ աւելի լիցուն են՝ յաճախորդ-
ներով. իսկ դարեջրա-զազկնօ-ղինկաւունները խրճախընձ լիցուն են
խնկարկուններով: Տեսնելու արժանի էր այդ շարաթ իրիկունն այս
սրբազան վայրերու՝ ոգևորիչ ոգիներու՝ ոգելից ոգուց տաճարներու
խուռներում ամբոխին անէացումը դէպի տեսանելի և չօշափելի սրբ-
ուակաւոր այն սուրբ ոգիները, որովհետեւ բոլոր թերթերը մի քանի
օրէ ի վեր Ն. Վեհափառութիւն Քօլեային չմատչելու համար ի
համբոյր կը յանձնարարեն... ֆիլիներու մէջ մասնել:

Բազումի համեստ փոքրիկ մատուռներէն մէկուն—Վանեցի Վլր-
դօի մեյխանէն—մէջ՝ վեց կէս-աղտոտ ուղաններու շուրջը բոլորուած
բոլորանուէր սրախ կը խնկարկէին ջերմեռանդօրէն քանի մը Գաւա-
ցի, Պոլսեցի «էնաֆ» ազգայիներ, նոյն օրուան իրենց խօսակցու-

(*) 1910ի վերջերը Կ. Պօլսոյ մէջ ճարակած զօլթաթի հետազոտութեան ա-
ռիթով գրուած:

11648-7 Բ

թեան պռարկան կը կազմէ քանի մը օր առաջ պաշտօնապէս թեր-
թերու մէջ հրատարակուած գօլթերային գոյութիւնը մայրաքաղաքին
մէջ

Նախ խօսք կ'առնէ ներկաներէն՝

ՊԱՍՏՐՄԱՄԻ ՆԱԶԱՐ (Կեսարացի) — Վրդօ՛, սէն բախխընըն քէս-
կինի վէր պու ախշամ, չունքի Ղարապետ աղապետն տուեան քի դօ-
լէոս ղէլմիշ Ըսթամպօլա, տուլուհօն մու։

ԳԻՆԵՊԱՆԸ — Տօ՛, պանըմ չօխտան խապարըմ վար, խօշ կալարը
սաֆա կալար, օ՛ պանըմ խափառարըմ, տօ՛ վալլա են զօլառա կ'եա-
սեն ինչ կ'եասեն խօշ մերդի, ճան մերդի. են մխանաճիներաց պա-
խապան խրեշտակն ի իրքի, են խըվընտութին ուեր զիւզէ միէր
միէջ՝ տօխթօրնիէր կ'եասեն, ու իր թաալինք ախշ ալախին ու մաա-
տիքեան. տօ՛, գիննաք ուեր մէրդ թալէ մէջ վար փորից խօրօտիկ
զինուց ու ղօնեախից, կափաներ կը պրոնրուեն. են վախըթ խա դօ-
լըոսն վախուց սալուշմիշ կ'եզնի սարխօշներաց, գիննաք տօ՛, ուեր
կ'եասեն խենթն էլ սարխօշից վախեցած է խա՛։

ՍՕՊԱՃԻ ՄԱՄԱՍ (Արարիկեցի) — Տօքթօրնի կ'ըսին կու քի
ջուրը եռացուցէք աէ անպէս մը խմեցէք, ըմմա իչրէթին հըմար հեչ
բան մը չեն հսեր քնը. կ'ըսիմ ք քի աճաք բրախինիս ալ եպինք ք
նը բնտօր կ'ըսի, լաւ չ'ըսիք ըսկա. եա գօլեռան պալախտան ֆը-
չին մնէ աէ եքքը բրախինիս հետ մեր փորը մնէ նը գէշ չ'ըսիք
ըսկա...

ՖէՍԱԺԻ ԹՈՐՈՍ (Տիտիկցի) — Մէ՛րդ, ի՞նչ կ'ըսես ի մէ՛րդ, խել-
քիդ պտուկը էնիծիմ մէ՛րդ. ինչ է, էապէս կ'ըսես ի միքոնօպները
հէչ մէննի՞ն կը իշրէթին մէջ, հէչ ու եղջ մընա՞ն կը.

ԷՔՄԷՔԱԺԻ ԿՈՉՄՈՍ (Ակնցի) — Էֆէնտըմ նէ՛ մինատիպէթ,
միթկօտն ի՞նչ ճիվերըս ախլի տոխնք փիւթիւն սիւմմէ թէտէրիւք
խօրըթաներ ին. սալախանա հէքիմներին ինչ թաղ արած ուլտուրմա
բաներ ին, առ հեչ է էֆէնտըմ առ հե՛չ. առ գօլըռային մատտէն ես
բարովը գիտիմ. Ասված օղորմի ձեր ալ անցաւորաց ողբքը, լուսա-
ֆոթի աղա տայիս ճիւր խորունկ թէրթիպեն գրոջ եր, հէ՛մ ալ վեց
աղաբիան կոխկովը կ'ըսեր եր, օպին սէքիզե ուղ տօխտան իքիթա-
րըին գօլըռան մեյ մի տընա ուր եկաւ նը առ վախիթը, օղորմած
հոգի աղա տայիս կ'ըսեր թը՛ վեվուր կ'ուզէ թը գօլըռային չի բռնուի
նը թող սեւ հաւ մի առնէ ու դայ իս գնէ. Ասարծու գօրութիւնովը
ու հրքիշաաքնիւն բարեխօսութիւնովը սեւ հաւուն արունեն նուսխա
մի կու չիւնիմ ուր չըլլին ի վար կու կախէ, համալի մին ալ կու գրիմ
ուր բարձին տակը կու գնէ ու ընէհէթ կու պտուկի. իշթէ ան վախ-

թը բերնին է ինկեր ուր գօլըռան բուերը տի դայ, հէ՛տտ ունի քի.

ՊԱԼԸԽԱԺԻ ԱՐՈՒԹ (Գուլ Գարուի դստիկ) — Աղա՛, աֆ խտէր-
սըն ճէսարէթըմա, այրպ տէյիլ ա՛, պու կօլեռա՞ մը նէ կըրօղըմ
տըր, փէք աղէկ ա՛ միթկօ՞պ է ինչ խառնախառն է, սանքիմ սու
պէճօնէյի պէս պան մըն է եղեր, հիմաճուկ իտտաա կ'ընես կոր քիմ
ատանկ պան չէ քէյի. էյ աղա ինչնի՞ պան է. ի՞նչ մի տիւր, ճին մի
տիւր, եօլիւսի տիւրիսի... պիլէլի.

ԹՈՒԷՈՒՄՊԱՃԻ Չ ԳԻ (Թիֆլիսացի) — Եաչա՛ պէ ախպա-
րըմ, եօլէ կա՛ Պու գօլեռա տեալքէրի մաթաք պիւր տիւշման քի
հապէր մապէր վերմէյ, պարէ առաջն քեզի խաստ ընիմ պըտը չը-
սոր օր թէտարիքով կենանք, ճիվ սմաններինս սըխը մը հալնինք,
տանալը մեջքերնէս պակաս չընենք քի առ եռամուճախ գօլեռային
հանտըպինք նէ քչիկ իր օտուն թալթը սալթալըմ քէնտիմիզի, հիչ օր
չէ նէ ի՛նչ պիլէիմ սրֆաթ ունի նէ պընսու օտուն պիլէլիմ։

ԿՈՉՄՈՍ — Էֆէնտըմ, լուսաֆօթի նաղա տայիս լուսեիւն մէջը
պաակի, կ'ըսեր թը՛ Գիլիստոս Ամենաբարին եր ուր ուր խաչը տի
հանելին նը, Գօլգօթային լէոր երթալնիքն, շալկած խաչը ծայր եր
աէ եօռուլմիշ եղաւ, ճամբուն վրայ Եանուտի մը տիւնին գօռը քը-
չիլ մի վար դրաւ քի սօլախ առնէ. տիւնին տերն ալ եշին ի վեր
կօնած է եղեր, հալաին օղն սեպէ, իրեն եօղունութնէն սեպէ
Ամենաբարին ծառվըցած կուլլի առ արա նը՝ առ Եանուտի օլա-
ճախ հերիֆեն պտից մի ջուր կ'ուզէ, հալ պու քի առ ջըֆուտ շան
աղան ջուրը չի տալին խաթինաղար գօն երեալին կու գոցէ ու ներս
ձեհելլէմ կուլլի. առ խուսուար Տիրոջը կիւճը գընաց, չիւնքիմ ա-
լէմ աշխրքին ջրերն ու ծովերը ինք եր իստեղծեր ու խըյանէթ օլլի
խըյանէթը թաս մի ջուր տալը էսիթիէմիշ արաւ, Տերն ալ ան վախ-
թը անիծեց առ նանքիօր հէրիֆը ու ըսաւ թը՛ հնչուկ դատասա-
նիս օրը մահըս բրարուս ու ու չի գընես. սէրսէրի ժօս գառ աշ-
խրքին բօլերը ու ընէհէթ չի կալլես. պատուհաա լընիս ու մարդիք
քու ծնունդդ անիծին. կոխած տեղրա խոտ չի բուսնի ու դպած մարդդ
օղմիշ չիլլի։ Իշթէ առ պիլիմսուդ հէրիֆը գօլըռան է ուր սէրսէրի
կու քալէ աշխրքին մէկ պոչէն բռնէ հըթուի մեկալ պոչը. ճիւպլէին
ճօթը դպած մարդը սիւրկիւն կու շալկէ հըման, ֆախաթ եկու տես
քի շուն շան օրդի շան աղան հեչ մարդիւ չ'երբուար, մինալ թը վեց-
աղաբիա կարդըցողներին կ'երաւայ քի զաթը գօլըռան անիւնցմէ կու
փախչի ու չի մօտիխար, նէ ալ անիւնց նուսխան կալալին քով

կուգայ: Էկէր քի ուր չեք աւտաար նը «Անքնէրի Նահուտին» կար-
դըցէք:

ՊԱՆԸԽՃԻ ԱՐՈՒԹ.— Եաշա՛ կօզմոս արսպար, մասալըդ փէք
խօշըս կընաց. Վրդօ՛, վեր պիւր թէք պիւզիմ կօզմոս արարաւ.
Միւսնէրը (միաբնուան),— Պիւրէր տէ պէնտէն.
ԳԻՆԵՊԱՆԸ.— Հայտէ՛, վագըթ...

Ը.

ԳԻՐՔ ԶԱՇՈՒ... ԿԻՐԱԿԻԻ(*)

(ՅԵՐԿՐՈՐԻ ԾՈՒԶՈՍԿԻՆ ԸՆԹԵՆՆՈՒՆՆԵ՞)

Ընթերցողաւս Յ. Ագիւրեան մարդարէ է՛.

Իսկ այս ո՞վ է որ դիմեալ դայ Մալաթիա է, կարմրութիւն յոյժ
ի հեռուստ տեսանէ և դեղեցիկ ու տաքուկ փայրօս երեւակայէ մէ-
պուսակաւն ժողովին հայոց ի Ղալաթիա. գալոց է բունն զօրութեամբ
և պատուով: Ես խօսիմ զարդարութիւն և զիրաւունս փրկութեան.
վասն է՛ր նոփըզնոր են ձորձք քո, և հանդերձք քո իբրեւ պանփերի
այլ բանք արդարութեան ոչ տան մեքայի՛ պանքէրի, արափի կամ
թիւնանարի, զի սահմանադրութիւն հաւասարութիւն երեւրի մէջ
բայրօղի և անվարտի: Արդարութիւն եղեն հանապաղ խօսք եմ և
ազատականց ոչ ոք էր բնդիս. ի ծննդենէ ց'այսօր կոչեցեն ինձ խե-
լատուի որ թարգմանի Ազրը զուրուստ, և զամենայն բանք իմ զոր
ասացի ի ժողովին ազրըս եագրն էին ամենեքին: Եւ եթէ ոչինչ ա-
սացի չար՝ ընդէ՛ր հարկանեն զիս: Զաթեցուցի հակառակորդքն իմ
սրտմտութեամբ, և ձմկեցի ցնոսաւ բարկութեամբ՝ այլ ոչ կարող եղէ
իջուցանել յերկիր: Յետ երկուց ամաց յանուն ազգային պարտակա-
նութեան թօթափեցան հարդերս իմ և մաշեցան կօշիկք իմ երթ ու

(*) 1910ին Մալաթիո ազգայինները՝ իրենց բուռնորովն ընարտած Ազգ-
երեսփոխական Յակոբ Ազիլեանի տեղ կ'ընտրեն Յովհ. Չայեան անուն ազգայինը.
ինքնիւրով Ազգ. ժողովէն բեկանել Ազիլեանի ընտրութիւնը անոր հակադրուակցա-
կան ընթացքին համար. Յակոբ Ազիլեան եւ ապա Օննիկ Չայեան նոյն տարին կը
մեռնին:

դարձելով Մամաթիաէ ի Գում-Գարու և ի Ղալաթիա: Զի հասնեալ
էր ի վերա նոցա օր հատուցման և պատասխանատուութեան, թէ-
պէտ ոչ էինք տալ դիտելոյ նախօրօք՝ մինչեւ եկեալ հասեալ օրն ամ
փրկութեան Ազգին մերոյ. և եթէ կարկամեալ բերանք բանան ալոցն,
ընդէ՛ր ոչ բացից դերան իմ և ոչ հարուածեցից զսուտ հերոսս և
զսուտ ազգասէրս և զսուտ շերիարձիս: Լսւարուք զի ես հանապաղ
ազրը եմ և ազրըսդ զործս ոչ տեսանեմ և խօսիմ: Ապաքէն ասացի
ի ժողովին, եթէ կան ձիանք զորս արժեն միայն յիսուն դահեկանս,
և դարձեալ գտանին ձիանք զորս արժեն յիսուն հնչուս ոսկիս օս-
մանեան. այր ոմն արժէ հաղարաւորս ի մարդկանէ, և բիւրք
բիւրոյ մարդկան ոչ արժեն այր մի որ ունի խելատուի ի գլխի իւ-
րում, զի ոչ իցէ ազրը հայրենակցաց իմոց Մալաթիացուոց, զի խուլք
իցեն որ ոչ լուիցեն և կոյրք իցեն որ ոչ տեսանեն խելքն իմ և տուի
նորա: Եթէ նախամեծար իգէ Տեառն Չայեան քան զիս, եթէ լաւ գի-
տացէ պատրաստել Չայն ի սամովէրին, հաւատացէք և դուք զի
ոչ հաւասարեցի յիս. քանզի ես ինքս յորժամ աղամարդ էի՝ ան-
ցուցել եմ ի Կովկաս, պարապել ուսուցչութեամբ, և որպէս մի հա-
սարակական գործիչ տեսել անցուցել եմ փայլուն և չողչողուն ա-
ուրք. բազում ինքնանոս եռացուցել և ախորժահամ չայրս պատ-
րաստել՝ իմել և խմցունել: Այլ այժմ որ ոչ ունիմ բալթօ և կամին
ի քաղաքացուոցն Մալաթիացուոց նստուցանել պատգամաւորս բալ-
թօղլս ի ժողովի, զի խօսք բալթօղլեաց են հանապաղ և սո՛ւս բալթօ-
սրդաց:

Զի որ ունիցի ահանջս լսելոյ լուիցէ ասէ՛ Տէր:

Ալէլուիա, ալէլուիա... տէրութին աննաթ մարգօ փաշանա՛:

Հի-հի-հի թիւ 10 Կ. պոլիս 19 սեպտ. 910

Թ՝

ՆԱՄԱԿ ԳԱՐԱՄԱՆՑԻ ՌԻՍԹԱ ԱՆՍԱԹԱՍԷՆ

ՌԻՂՂՈՒՄԾ ՈՐԴԻՈՅՆ ՊԱԳՍԼ ՊՕՏՈՍԻՆ

ԳՕԼԵՐԱՅԷՆ ՉՎԱՐԱԿՈՒՆԷԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀՕՐ ՄԸ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐԸ

Սէվկուլու օղլու Պօտոս

Սրտնպօղս պօզաւան ֆեւերիս պաֆլա

Իքի կօղու խալիւ

Կէնտէրաղլըն աօղու ժէճիտիլէ սիմ ախլայը ինձէ սուլու նէ-
քէն Ղաղմատան ալտըն ամմա ղօթի ղօփուղլու ղօփէն ղաւփլու,
տէլիւք հէմ սիւլիւք փարալար տալատը. հէր նէ խատար տալատըմ,
ալմախ իսթէմէտիմ իսէ տէ ղիւնէ սիւրիւ վերտի ղօփէյին օղլու.
տույուօն մու, պիւր տահա պու ղօթիւ հէրիֆ իլէն կօնտէրմէ. ու-
ման քի փօսթա իլէ կոնտէրմէն տահա էյի կափան: Սէն նէ՞ կօրիօն,
իքի կօղու օղլու. պուրատա Տամհանու տալըն «Անատօլի» ղաղէ-
թասընը օխուտու քի Սթանգօլա ղօլաու խաթթալըղը ղէլմիլ. աման
աման քէնտիսի սախընտըր հա՛. մախուու ղաաապայա ղէթտիմ տէ
տօխթօր ղարալամպօու կօրտու. պախան նէ թալիմաթ վէրէն տէ
օնա ղօրէ սանա կաղան. թօխթօր տիօն քի այախ հօլուեա քիւրէճ
տօքէն. պիւր տէ աախ ֆըրէք մը տար ֆըրաք մը՝ պիւր իլաճ վար
մըլ. իլթէ օնտան տա հէր կու թիւքղեանն հէմ օտանն պուճախ-
լարընա թէօքէն տէ օյլէ կաթան ղէճէլէրի. կունտէ պէլ օն ղիւրմի
ղատէն չայ իլէն, տիւքղանտա ղօնեախ սաթան, կունտէ պիւր ղալ
ղատէն տէ ղօնեախ իլտէն իյի կափան. չիւրիւք տօմաթեա, պալտըր-
ճան, պամիլա եէմէնէն կօղէլ կափան. ղալուէն ղաափուղ եէմէխտէն
սախըն հա՛, հէմ ղիլանը կօրէն վէ հէմ տէ իգօնօփի կափան, չէլմէ
սուեու իլտիղին վախըթ էվէլ փիլիքէն տէ հօյլէ իլէն. հաֆթա պա-
նա ղէլիւր քի պաաթըմայը ըլա ղալար փիւրի տէ սուտա ղալաաան
տա հօյլէ եէմէն կօղէլ կափան տիօն պէն. պիւր տէ պէնիմ իքի կօ-
ղու օղլու, թիւքղեանն սըլանլարընա տա պիւր շարէ տիւլին տա

ղրաուր, չիւնքի ղօրընիօն քի սթանգօլա պիւր թիւքղեանտան օ
պիւր թիւքղեանա ղօլընա թալըեան հէփ պու ղօփօղլու հայլանլար ը-
մըլ: Պիւր ղալ կունտէն պիլիմ ուտա իսկէնտէր Սթանգօլա ղէլէճէլ,
պիլիմ ղօճա փիւրի կօնտէրէմ տէ թիւքղեանն օ՝ քօթիւ հայլան-
լարըն հէփ թօփաաուէն օլման մը:

Միթերան իքի կօղէրիւտէն օլէն, ղէլինըմըն կօղէյի կունտէն
կուճէ ֆըրիօն. ուման քի իքի այտան թօնոււմ տղնեա եա ղէլէճէլ,
իլթէ պա՛խ բաթերան սանա մուժտէ վէրիօն: Փիւթիւն էլ տօսթ,
ղըսըմլար վէ տիւպալարըն սանա սէլամ իտէն, օրատա ղուճապօ-
սուճ Եֆթատ աղայա թարաֆըմտան մախուու սէլամ: Եէտի կալըն-
տան եէթմիլ կալընա ղաաար փիւթիւն հէմէլիլէրէ սէլամ կաղեօմ.
Իչալա՛ն աղ վախըթտան կօրընալըք:

Բաթերան

Պախղալ ուտատը

ԱՆԱՍԹԱՍ ՏԱՅԸ

«Հի-հի-հի» թիւ 12 4, Պօլիս սեպտ. 910

Ժ.

ԱՌՏՆԻՆ... ՍԻՆԷՄԱ

ՊԱՌԱԽԱԿԱՆ ԽՕՍՈՒԸՈՏՈՒՔ

Կէտիք-Փաչա, Սէրայ Իչի, Թիւլպէնտճի խանի աղըլուրին գլուխը
երկու կիներու միջիւ.

— Քա՛ Սուրբիկ, իմաղար եղածը.

— Զիտեմ ի՛նչ եղեր է քի.

— Քա մեղայ, ամի՛ն մարդ կիտէ տէ տուէն նասը չի տես,

իլթէ մեր քովի տուէն սօպաճի Փանոս աղան կիտես եա՛, կիչերով
զօնքանջը տուէն վոնտեց նէ անոր համար, կ'ըսեմ. տեսնելու պան
էր, սօղախը թէքմիլ թուտ կլաւ, կալւ փաթըրթը մը քի ծաներին
օխտը մահալլէ պոնեց:

— Անանկ պան մը անկանձս ընկաւ ամա իրաւ օր ոչպէսը չի-տէյի:

— Սէպէպը ան է քի Փանօս աղաին կնիկը կ'ուզէ կոր քի ամէն կերակի առապա պունէ տէ մէյմէկ թառափ տանի պտտցունէ. մարը ըսես նէ տահա եվելի հալէսի ճատը մը, կ'ուզեն կոր քի վերա պը-տրակին:

— Ազէկ ամա, զաթը Փանօս աղան էանափ մարդ մըն է, անձախ երկու ծարը իրար կը պերէ. կրնա՞յ մի եա' ընել:

— Մարն ալ ու աղջիկն ալ կ'ուզեն կոր քի խօսքերնին քալե-ցունեն. մարդը չունիմ, չեմ կրնար կոր ընել կ'ըսէ. զօնքանչն ալ պարէ չկարգուէիր մատէմ քի չունէիր նէ, ըսելուն պէս փե-սան ատոր վրայ ծանր ծգեց. ու անխտիր կոխը մեծցաւ քի ինչ-ուան զօնքանջը տունէն դուրս հանեց նէ:

— Ընծի միայ նէ, Փանօս աղան հախ ունի կ'ըսեմ, ինչու քի ամեն հեղ մարդեն կը քաշէին կոր սանկ նանկ տարի մը եղաւ կարգուելուն, լատիքլի առապաներով ամեն կերակի ֆեաղըտխանէ, Զիֆիլաւար, Ֆէնէր Պախէղին, Ֆելօտխան, Զրօփըճի չայրըին, Պօղաղ իշխները՝ ճուրերը կ'երթային, ինչուան քի ալ մարդուն փարան հա-տաւ նէ:

— Անանկ է ամա, կենճը տունին պուճախը նստի՞ տէյի առեր է զահար. ճահիր հաւէս ունի, կ'ուզէ կոր քի կերակի մը դայ նէ ա-ղաին հետ պատկի խաղինօները, ճուրին կլօխները չաղը չաղանախ մտիկ ընէ. հէմ կտործուկ մը սիրտը կը պաքուէ հէմ ալ քչիկ մը հափա կը փոխէ. մեր կիանալը կնիկ մը քի էրիկ կ'առնէ նէ անոր սայէէն հէլպէթ օր տեսնէ պիտի. աստարծուկ մը պանը շա՞տ կը տեսնան:

— Ամա քուբուկս հանըմը օր տեսնէ պիտի տէյի աղան թոփ նե-տէ պիտոր...

ԺԱ.

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ...

ԵՐԳ՝ ԱԳԱՀ ԲԱԹՐՈՆԻՆ

(ԵՂԱՆԱԿՈՎ ՊԵՏՔ Ե ԿԱՐԴԱԼ)

Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արգար, առ իս լոյս ծագեա.

Բղխուճնակուոյ, բղխեալ դացախ, բազում՝ դանձ զիզեմք:

Պանձդ ողորմութեան, գանձս անապառ, գան թող հանապաղ.

Դուռն արքայութեան, դրամն է ըսցող. դիւթական հրաշիօք:

Երեակ գոյութիւնք, եղելոց խնամող, եկ ինձ ողորմեա,

Զարդիք տն օգնել, զօսկուօք զարծաթօք, առատ պանգնօթօք:

Էն այր որ դայցէ, էնայիարար, է միշտ սակելից.

Ընտիր ան ախմեկ, ընդ առաջ դացէք, ընչադուրկ ըրէք:

Թագաւոր փառաց, թագ՝ հարստութեան, թագ է պարծանաց.

Ժամ է քսակին, ժպտիլ դացախ, ժրաջան որդուովք:

Ի քէն տէ՛ր հայցեմ, ի մարդասիրէդ, ինձ մի քիչ փող տուր,

Լուր տէ՛ր աղերսես, լուժայօք ողորմեա՛, լալահառաչիս,

Խորհուրդք չարին, խարդախ ագահին, խաբեն զէտ հողին:

Մտունդն իմից, ծածկել ոչ կամէր, ծերուկ մօրիկին, ծանակ մեր-կութիւն:

— Կեցիր՝ միր, Կոչեց չորպանին, կեցող մշակին.

Հայտէ գնա՛ շո՛ւտ, աւ մը բեր պարարտ, հիմայ անպատճառ:

Զայնիւն աղաչէ ձեռօքն պաղատէր, ձրիակեր տնանկն...

Ղօղի դանտութեամբ, տամբեր գոռաց — դամբար քո չիջցի...

— Ծիհէնէմ եղիր, ճէնապէթ հէրիֆ, պօռաց ջօջ աղան, ճամ-բան ցոյց տալով:

Մուրիկն այն ժղեհ. մթաղնեալ գիւմօք — ման գաս գունէ դուռ, մուրացիկ լինիս դու էլ ինձ նման, բաւ հեռացաւ:

— Յիսուն առ հարիւր, յաւէտ պիտ՝ չահիմ. յիմար ժողովուրդն, յաւիտեան խաբեմ:

Նշանաբանս է նոր համբաւ անուն: Նրան պէս կանայք, նստին միշտ իմ քով:

Շարունակ սօնքամ. չողոքորթելով, չորթեմ չոչորթներ:

Որդայթ լարեմ, ուրախ և դուարթ, քաղերս փոռեմ:

Չար մշակներ դո՛ւք, չար անցուցիք, չկայ ձեզ դրամ.
Պէտք չունիմ ձեզի, պիտի վռնտեմ, պէս պէս խօսքերով յոխոր-
տար տղոցն:
Զուրի պէս հոսին, ջինջ գեղին ոսկիք ջնջեմ գէրծներ.
Ռամիկ միւշքերին չ'երթար հիշ գնողին, ոամը կը ճնկեմ, կեցցէ
ոսն կեանքիս:
Սէր անուն փարա. սիրով քով հրճուիմ. սիրովդ արբենամ,
Վասն զթուփեան, վասն ողորմութեան. վերստին գայցես:
Տենչալոյս տեսեամբ, տուր ինձ հագնալ, տէր ոսկի արծաթ՝
Բարունա երկրաւոր. բահաթ ֆեյզ սարքեմ, տաաին աշակերտքս:
Յողէ միշտ ոսկի, վասն ցոփ անձիս, ցնծասցէ հողիս.
Իւմէտըս շատ է, Ինէսոյ մայ կ'երթայ. Իւնեաէն չէք կու գայ:
Փոթորիկ փրթաւ. փտեցան ապրանք. փճացան ոսկիք:
Քար ու քանդ եղէ. քանքար ոչ ունիմ. քար սրտովս դտի:

* *

Քար մ'ալ ետեւէդ, վար պապանա սէլամ սէօյլէ:
Հի-հի-հի քիւ 19 Կ. Պոլիս 3 հոկտ. 910

Նուեր Տեր պապաներուս

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ Ն Ո Ւ Կ Ղ Ե Ր Ը

Տէր պապաներ հին սերունդին,
Պոյսոյ հաստ վիզ եւ թէ մեծ փոր,
Ճերմակ ալիք կրծկալ կուրծքին,
Հալաւ ճերմակ տղեղ-աղուտ,
Հարսունք կարգած՝ նարստ կապած,
Երեխաներ թոմպուլ—նիհար
Սնուն—հորով աւագանին մէջ ընկղմած
Հարուստ—անանկ մեռելներէ առած աւար:

Տէր պապաներ հին սերունդին,
Կենաց մահու առիթներով,
Կամար կապած դրամով հին,
Ամբան չողին Վռափորը զով՝
Եւ կամ ձմրան քամիին սառ,
Մեղկ ու տաքուկ ապօք ընտրէ.
Գեղի տերտերն ալ ձոր ու սար,
Քաշկըտուելով հինգ դուրուշին ախը քաշէ:

Տէր պապաներ նոր սերունդին,
Մարմնով վախտ դատարկ քսակ՝
Նորնծայներ մայրաքաղաքին,
Մօրուքն անոնց սեւ սաթ համակ.
Աշխոյժ դիբեր ու վառվառն,
Գիշեր ցերեկ անխոնջ տընին,
Ջանան շինել դիրք ու տնուն
Մինչ որ ծաղկեայ փիղօնն հազնին:

Նոր սերունդին այս նոր քնծայն,
Նախ ուսուցէլ եւ կամ եւնափ,
Հրածարի մեր աշխարհիկ կեանքէն ունայն.
Եկ տես սակայն ծալլեն անոնք իրենց ինոափ,
Նոր սերունդին տէր պապաներն այսպէս.
Երթան հասնին հին սերունդին տէրտէրներու:
Լինել մէյմէկ զերթ շահաւայ խրոխտ ու վէս.
«Սակաւք են ընտրեալք» դարման տանիլ մեր տէրտերուն,

* *

Թէ նոր թէ հին սեւ միւսպիկի,
Թէ մայր ծոցէն Լուսաւորչի,
Թէ կաթօլիկ կղերն անլի,
Սօքսեն համայնքն... յանուն խաչի:

* *

Ճերմակ սաւան մը համապիւռ,
Ծածկէ երկիրս պաղ ու ցրտին,
Կղերն անհոգ վազէ շտապ՝ դռնէ ի դուռ,
Լրվր լրվր «Սորհուրդ Մեծ»ը կը ցափրտեն:

* *

Բաթիլ բաթիլ ձիւնը կ'իյնայ խանձարուրէն
Յիսուս մանկան ցուրտ մըսուրին,
Վճիռ ճերմակ սառեր կախուին քիւլէն սարէն,
Որպէս արծաթ—մեր կղերի ախորժակները կը սրունին,
Զիլ կը զարնէ փեշերն անոնց... շատ գործ ունին:
Հոս հոն ձիւնին վրայ կը նշմարունին սեւ կէտեր:
Գիտէ՞ք ինչո՞ւ ամէն տարի Յիսուսները կը ծնին,
—Որ պարարտնայ սեւազգեստ... ճերմակ երես մեր կղեր

ԺԲ.

ԽԱԲՈՒԱԾ ՂԱՅՍԷՐՑԻՆ

(ԻՐԱԿԱՆԷՆ ԱՌԵՈՒԱԾ)

«ՊՆՆ ՄՆԻՆ ՏԱՅՐԱՐՄ»

Երեք հանած վարած ձկնորսներ ձուկ գնելու համար պալըք հա-
նէ կ'երթան, նոյն օրը օղը աննպաստ բլլալով մինչեւ Ժամը տասը
կ'ապասեն ու ձուկ չ'գար. երբ ձեռնուենայն ետ կը դառնային Պալըք

Վաղարի կողմնակի փողոցներէն մէկուն
մէջ կը հանդիպին գաւառէն նոր եկած
մարդուկի մը որ գլուխը անկաղապար
իւղոտ ֆէս մը գրած՝ առանց ծոպի և
մազէ տիպիկ մը հազած՝ ապուշ ապուշ
չորս կողմը դիտելով կը դեպերի: Երեք
ձկնորս ընկերներուն առնչէն խապա-
տային և անուանին դարպաչ Սերչօն ա
խորմարդկարի գաւառացիին մօտենալով
ու թեւէն բռնելով կը հարցնէ.

— Բարեկամ ո՞ր տեղացի ես.

— Պէն դայսէրերմ, Թալաս քո-
յունտէն.

— Պէն տէ Թալալերմ, իսմին նէ՞
տիր, քիմին օղլուսն, պապան քիմ

տիր. անանքն ատը նէ՞ տիր. դարտաչն գրգարտաչն վա՞ր մը:

— Պէնիմ ատրմ Տրդատ, պապամին ատը ֆէշիչ օղլու Հաճի Ղա-
րապիտ աղա, անամքն ատը Ուսան. Ղարտաչմ Թաղիէօս տահա
մէքմէպէ դիտէն. զրգարտաչմ Ռարիլտէ նչանլարիս եաղուպլըսը
վար:

Սերչօ, Կեսարացիի գաւառաբարտը կեղծելով.

— Վա՛յ Տրդատ կէնիմ սէ՞ն մը սրն. պէն սէնին Սերգիս տայը-
նրմ պիլիօն մը, կ'ըսէ ու ճիտը կը փաթթուի:

— Եաղլըչ օլաճախ աղա՛, պէնիմ տայրմ եօխ.

— Տրդատ կէնիմ, պէն Թալաստան չըխարմ ըսա սէն տահա
մէմէ էմէրաին, սէն չօխ քուչուկ ըտրն օ՛ վախըթ, չինճիք խէ պէօյլէ
պէօյլէմիչ տա թօսուն պապա իյիտ օլմուչուն. նէ խատար խօշումա
ղիթտի քի բաստ դէլտիք. տէյիլտի կէնիմ Տրդատ տէ՛յ, տաղ տա-
ղա դալուչմազ ամա ինսան ինսանա դալուչուր տիրէք:

Սերչօի ընկերներէն մէկը խօսքի խառնուելով.

— Սերչօ, կէնինի պուլտուն, Կեղլէրին այտրն ամա Պէօյլէ
գուրու գուրուչա օլմազ, պիրէր բազգը իչիրմէյէ պօրճուսն.

— Իչտիլինիլ տէ բազգը օլտուն, պէն դաչման քի, պուեուրրն.
կ'ըսէ ու չորսը մէկանց կը մտնեն Պալըք Փաղարի գինետոններէն
մէկը ու սեղանի մը շուրջ բոլորածեւ կը բազմին, հոն կ'սկսի ան-
վերջ «Էլէլսին կիթսին»ը. հետզհետէ գլուխները կը տաքան. Սերչօն
կը համբուրէ Տրդատի ճակատը ու այտերը շոյելով.

— Բօյտէ նէ՞ վար նէ եօխ պախալըմ. Ենիշտէմ Ղարապիթ ա-
ղա, Ղըզարտաչմ Ուսան նէ՞ եափան. եխթիեարլանտըլար չինճիք
տէյիլէ մի. պէնիմ դապահաթրմ չօխ քի պիր կուեն մէքթուպ եաղմա-
տրմ, պէլքի տէ Սերգիսի եօլմիչ պիլիօրլար տա օնուն իչուն սանա
չիմտիյէ դատար աչմամըլար. Ղարապիթ աղա նէ՞ իչ եափան չիմտի.

— Ենիճիք իքիսի տէ սինլերինի ալմըլար. պապամ չինճիք ար-
թըք պիր իչ եափման, չլւնքի իլինի դայալ իթտի. Մըսրա պիր
չօխ Պաթըրմա կօնտէրտի իտի. բարօն եօլտա Ֆրոթունեա օղրա-
մըչ, Ղաֆթանլար տա Պաթըրմա ջուվալլարը սուեա տօքիւ վերմիչ-
լէք. իլթէ պու սէպէպտէն դայալ իթտի. էվիմիլ տէ ալաճախըլար
դապթ իթտիլէք. սըղըրլարմըզ տա տօրթ սէնէ էվէլ հօքիմէթ մամուր-
լարը վերկի իչուն սաթը վերտիլէք. պէն տէ չինճիք Սթանպօլա չըխ-
տրմ, պէլքի պիր իչ եափան տէ փարա դազանամ տէտիք:

— Տիմէք տիր քի պօշտասն, հիչ մէրաք իթմէ կէնիմ, պէն
սէնի էլիմ իլէ պիր իչէ գօշամ. պէօյլէ ենիշտէմին իլի պօղուլմուչ հէ՛.
տճապա զավալլը Ուսան նէ՞ դատար մէրաք իտէն:

— Ղատէր աղա տայի, դատէր տիր աղա տայի նէ՞ եափախ.

— Սօյլէ պախամ Տրդատ կէնիմ, ներտլ՝ եաթըպ խալխան.

— Ենիճիք ուչ կուեն օլտու տահա դէլտիլիմ, Ալի Փաչա խանտա
եաթան:

— Եօ՛ք կէնիմ, եօ՛ք. պէն սէնի խանտա պրաքմամ. պիլիմ

էվէ զէլէճէքսին . պիլսէն պիլիմ չօճուքլար նէ դատար սէվինէճէքլէր :

Տրդատ միամտարար համոզում գոյացուց թէ իրօք մօրեղբայրն էր : Սէրչօք բնկերներէն մին պահ մը դուրս ելնելով վերադարձաւ ուրիշ երեք բնկերներով որոնք Սէրչօք աչքը լուսեղով խնջոյքին մասնակից եղան . կերուխումը շարունակեց մինչեւ ուշ ատեն , յետոյ ամէնքն ալ մէկիկ մէկիկ քաշուեցան գացին : Քիչ յետոյ աղա տային Սէրչօ Տրդատի դռնաւորով՝ — Ելէնիմ սէն պիլբազ օթո՛ւր , չու չօճուքլարբն պաշնա պիր հոլ կէլմէսին , պիր դիտէյիմ աէ զէլէյիմ . կ'ըսէ ու ինքն ալ իր կարգին կը չուէ փողոց :

Խեղճ կեսարացին Տրդատ կէս ժամ ի դուր սպասելէ յետոյ կ'սկսի Ադամայ բշտն պէս մամտալ :

Ժամը , գիշերուան երեքն է (ը . Թ .) , գինևտան դ'աները կ'սկսին փակել , գինևպանը կը մօտենայ խարուած Ղայսէրցիին .

— Հէմէքի , հեօ՛յ . . . տիւշիւնմէ՛ հայտէ հիսադ . . .

— Լաքին պէն աղա տայիմէ պէքլէյէճիյիմ . տահա զէլմէտի , չինճիք զէլիւր .

— Եօյլէ սեյլէն հօք . պիլ ահա տայի գապատայի պիլմէլ , հիստալ վերէճէք կիտէճէք , պուտա մուշթըթի եաթածաք , եասաք , սէնին օ՛ առքատապլառ տահա հօք կէլէճէք , ծնլառ սէն պիլմէլ , գարգաց ալար , ուլա տօլանտըմիս ուլա ցարկընիս . ծնլառ իցտի , գացտի , սիմտի սէն վառ պուտա . հայտէ՛ փառա՛ , հօք լաթի պասքա . . .

ՏՐԴԱՏ. — (Թաց ալիւրով) Աղա՛ , քա՛ն քուռուշ հիսապ վար , սօյլէ աէ վերէն .

— Օթուղ եէտի պուցուք քուռուս (*) վերէճէք .

Տրդդատ գրպանին ամբողջ ունեցածը կուտայ և շարունակելով իր սղըր .

— Ա՛խ պիր էլիմէ զէյսէնըլ պախըն Ղայսէրլիյի ալտաթմախ նատըլ օլուր , պիլ էլէյի մախամ ըլա զըուտուրըրիս . ա՛խ ախինէ զաշնտըլըմ հէրիֆի , «պէն տիյօմ քի տայըմ հօխ , օ՛ հալէա տիմն քի պէն սէնին տայընըմ . . .»

Ու դեռ մինչեւ այսօր մեր Տրդատ աղբարը կորսուած աղա տային կը փնտռէ :

Գտնաս նէ մեզմէ ալ բարեւ ըրէ :

(*) Արձաթ դրամ .

ԺԳ .

ՖԵՐԻԿ ԷԼՄԱՍԻ ԵՒ ՔԷՉԻ ՊՕՅՆՈՒԶԻ (ԱՐՁԱԿ ՈՏԱՆՈՒՈՐ)

Ուրբաթ օր մ'էր , օր մը խոնաւ ու ցրտին ,
Վերարկուէմ մէջ պարսիակուած կը շրջէի գլխիկոր ,
Ծանր տապար մ'իջած կուրծքիս , կարծես ճնշէր իմ սրտին .
Շուրջս պատած կը կարծէի դեւերու հոյլ մը բուր ,
Շրթնէս խաղառ անհետացած զուարթ ծիծաղ ու ժպիտ ,
Ծրքայլերս կ'առաջնորդէն դէպի չուկան Մարրուճճըլար ,
Շարք շարք կեցած շալվարաւոր Մովսէսորդիք-սաթըճիւնէր անուս
կոպիտ .

Կը պօռան հա՛ «Եաղլի բինկէ՛լ , Եաղլի բինկէ՛լ . . . աղալար» ,
Խանի դրան առնթիւր նստէի հրէա մ'ալ կայտառ ,
Կողովի մէջ դեղնորակ միրգ կը ծախէր բարձրաճախ ,
— Ֆէրիկ էլմասի՛ . . . Ֆէրիկ էլմասի՛ . . . ու դեռ բառեր՝ զոր չկրնար
ըսել հայ տառ .

Հատիկ հատիկ խնձորներ յետասկողմին . . . քսէր հրեայն ,
Ու գոռ ձայնով մ'անդադար «Երսր Երսր տա եէ՛ . . .» ,
Կը պօռար ու շալվարի ծալքովը թաց կեղեւը սրէր ան .
Եւ անոր ալ ճիշտ գիմաց երրայնցի մը՝ որ կ'ըսէր «Ե՛ Ե՛ ,
Քէչի պօյնուզո՛ւ . . . քէչի պօյնուզո՛ւ . . . էվէ պօյնուզուղ կիթմէ
էֆէնտա՛ւ .

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐՈՒ ՏՐԵՑՈՅՑԸ

1921

ՃՈՒԱՐՃԱԼԻ ԵՒ ՊԷՍՊԻՍՈՒՆ

ԳԻՆ 15 ՂՐՈՒՇ

ՓԵՏՈՒԹՅՆՔ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՂԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝ ԾԱՆՈԹ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

ՅԱԿՈՐ ՏԷՐ-ՅԱԿՈՐԵԱՆ

Քեմալական արշաւանք, Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի անկումները, Հայ բանակին բայալումը, Յարձակման եւ բայալման պատճառները, Պալեկիեան իրապետութիւնը:

(Անհիպ փաստաթուղթեր, դիւանագիտական զրէր եւ բազմաթիւ լուսանկարներ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ Մ. ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԶԲՕՍԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՇԱՐԱՆ **ԱՄԵՐԻԿԱ** ԳԱՐԵՉՐԱՏՈՒՆ

ԲԵՐԱ, ԱՂԱ ՃԱՄԻԻ ԴԷՄ

574

მ. 8

5775

2013

